

LÈXIC EN CATALÀ PER INTERENT (LEXLICE)

Autor: Santiago Alcoba Rueda
Departament: Filologia Espanyola
E-mail: Santiago.Alcoba@uab.es

Coautors: Montserrat Riera Masjoan, Albert Villanueva Tovar

RESUM

Aquest projecte pretén desenvolupar una eina d'incorporació de lèxic culte català passiu i actiu de l'alumne de primer grau d'Educació Superior coherent amb una altra ja desenvolupada per al castellà.

L'eina permet millorar l'eficàcia i el rendiment de l'alumne en assignatures troncal i obligatòries de llengua catalana i espanyola en estudis de Ciències de la Comunicació (Periodisme, Comunicació Àudio-Visual i Publicitat), de Filologia Catalana, de Filologia Espanyola, de Traducció i Interpretació i d'Humanitats, en què és imprescindible augmentar el cabal lèxic de què disposen el alumnes.

Els principals objectius de l'eina són:

- Millorar i facilitar la formació i el rendiment acadèmic particular i general de l'estudiant potenciant-ne les habilitats de comprensió (lèxic passiu) i d'expressió (lèxic actiu).
- Utilitzar les noves tecnologies com a suport de l'autoaprenentatge no presencial i de rendiment contrastable a curt termini.
- Servir amb efectes específics i transversals a estudis i àrees de coneixement molt diferents.
- Permetre un impacte directe en les condicions d'aprenentatge semipresencial: autonomia, autoavaluació, i consciència immediata del desenvolupament de coneixements i dominis (increment del cabal lèxic passiu i actiu) per part de l'alumne, per una banda; i per una altra, incorporar el diccionari i els seus diferents serveis als hàbits de treball de l'alumne d'estudis superiors.

La necessitat de desenvolupar una eina d'aquestes característiques es justifica per:

1. El reduït cabal lèxic actiu i passiu dels alumnes de primer cicle d'estudis universitaris.
2. La necessitat d'augmentar aquest cabal lèxic en un temps determinat, mitjançant procediments eficaços i còmodes per a la millora del rendiment acadèmic.
3. La manca d'eines de lliure disposició, via Internet, amb exercicis autocorrectius amb diversos nivells de dificultat que permeti la consulta en línia d'un diccionari de referència.

1. OBJECTIUS

LexLICE és una eina d'incorporació de lèxic culte català dissenyada per tal de possibilitar l'aprenentatge i domini del lèxic de la llengua, però també per potenciar l'autonomia de l'estudiant; habituar-lo a l'ús i domini d'eines lexicogràfiques de suport de l'aprenentatge general; permetre la consulta en línia del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) de l'Institut d'Estudis Catalans a son lloure; potenciar el treball autònom i no presencial; multiplicar el rendiment general i específic a la feina discent, i millorar de forma apreciable les habilitats receptives (de comprensió) i productives (d'expressió) en els diferents contextos d'aprenentatge general o específic (de l'especialització) de cada alumne.

Si bé l'eina està destinada, principalment, als estudiants dels primers cursos d'estudis superiors, LexLICE pot tenir com a possible destinatari qualsevol usuari que vulgui incrementar de forma important el seu cabal lèxic per tal de millorar la comprensió i expressió de la llengua general.

LexLICE està concebut per treballar en línia i poder fer la consulta immediata al diccionari de les paraules que es treballen en cada exercici i, incrementar, d'aquesta manera, el cabal lèxic dels usuaris amb la incorporació de paraules desconegudes de lèxic general fins a convertir-les en lèxic actiu.

2. DESCRIPCIÓ DEL TREBALL

Per treballar el lèxic culte general que hauria de dominar un estudiant dels primers cursos d'estudis superiors s'han dissenyat els següents tipus d'exercicis:

2.1. Classes d'exercicis

1) Exercicis en què es treballa la relació entre les paraules:

a) Sinonímia

En aquest tipus d'exercici es treballa la relació de coincidència de significat, parcial o absoluta, entre mots d'una mateixa categoria gramatical (noms, adjectius, verbs).

b) Antonímia

En aquests exercicis es treballa la relació entre mots d'una mateixa categoria gramatical (noms, adjectius, verbs) que tenen significats oposats o contraris.

c) Sinonímia i antonímia

En aquest cas es treballen les relacions de sinonímia i antonímia de diferents paraules d'una mateixa categoria gramatical (noms, adjectius, verbs).

d) Hiponímia

En aquests exercicis s'exercita: per una banda, el significat i l'ús dels derivatius polisèmics de la llengua i, per altra banda, la relació existent entre paraules que estan incloses en un mateix camp semàntic. En aquest àmbit els primers exercicis realitzats (uns 150) treballen els diferents sufixos polisèmics, primer per les dificultats de domini de la polisèmia d'alguns sufixos, i segon per l'efecte multiplicador que suposa el domini dels sufixos en el cabal lèxic disponible de l'usuari.

e) Combinació de paraules

Aquí es treballa la relació entre paraules d'una mateixa categoria gramatical que poden ser seleccionades com a argument d'un mateix verb o d'un mateix adjectiu.

f) Sinonímia d'expressions i frases

En aquests exercicis es treballa la relació de coincidència de significat, parcial o absoluta, entre expressions o frases.

En tots aquests exercicis, en què es treballa la relació de significat existent entre diverses paraules, l'alumne parteix d'un conjunt de 15 o 20 paraules que ha de relacionar amb 5 paraules de referència per sinonímia, antonímia, hiponímia o bé per les relacions combinatòries amb aquestes paraules. La distribució dels exercicis segons la categoria gramatical de les paraules que s'hi treballen és la següent: per a cada exercici de verbs, n'hi ha 3 de noms i 4 d'adjectius, de manera que, si en una primera fase està previst dissenyar 152 exercicis per a cada tipus de relació, 48 d'aquests exercicis són d'adjectius, 76 són de noms i 28 són de verbs.

L'objectiu d'aquest tipus d'exercicis, que presenten una configuració similar a la que es pot veure a la figura 1, és millorar la precisió en el domini conceptual de les paraules i augmentar de manera important la disponibilitat lèxica de l'usuari.

145a : sinonímia

animar	denigrar	depravar	desacreditar	economitzar	enardir	encanyonar	englotir	enguardiolar	estalviar
			estimular	ingerir	pervertir	ultratjar	viciar		

Per a cada una de les paraules que us proposem, escolliu-ne 3 d'entre les que apareixen en el requadre de dalt que expressin una relació de sinonímia.

arraconar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
atiar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
corrompre	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
engolir	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
infamar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Consulteu les paraules al DIEC:

[arraconar](#), [atiar](#), [corrompre](#), [engolir](#), [infamar](#)

[animar](#), [denigrar](#), [depravar](#), [desacreditar](#), [economitzar](#), [enardir](#), [encanyonar](#), [englotir](#), [enguardiolar](#), [estalviar](#), [estimular](#), [ingerir](#), [pervertir](#), [ultratjar](#), [viciar](#)

Figura 1. Exercici de sinonímia.

2) Exercicis en què es treballa l'ús de les paraules:

a) Ús de paraules en context

En aquest tipus d'exercici es treballen les condicions d'ús de diverses paraules en un context escrit.

b) Ús d'expressions en context

En aquest tipus d'exercici es treballa les condicions d'ús de diverses expressions en un context escrit.

En els exercicis en què es treballa l'ús contextual de paraules i expressions, l'alumne ha d'emprar les paraules o expressió que es proposen per tal d'omplir els buits d'un seguit de frases extretes de textos periodístics o literaris. L'objectiu d'aquest tipus d'exercici és la familiarització amb l'ús o la construcció d'algunes accepcions particulars de les paraules i amb el seu context d'ús més freqüent.

Per a la realització d'aquests exercicis, identificació dels contextos d'ús, es parteix d'una compilació d'aproximadament uns 30 milions de paraules, de dos anys consecutius de textos del diari AVUI.

2.2. Gradació de la dificultat dels exercici

Tant en el cas dels exercicis que treballen la relació entre les paraules, com en el cas dels exercicis que treballen l'ús de les paraules s'han previst 4 graus de dificultat diferents per tal de reforçar l'aprenentatge del lèxic per part de l'alumne i combatre la monotonia de treballar el mateix lèxic en més d'un exercici.

Així, per exemple, en un exercici d'antonímia de grau de dificultat "a", l'alumne té 5 paraules de referència i per a cadascuna d'aquestes paraules n'ha de trobar 3 que hi mantinguin una relació d'antonímia d'un total de 15 paraules operatives (veg. figura 2).

273a : antonímia

acalar	apagar	bastir	complicar	construir	desenterrar	economitzar	edificar	embolicar	enguardiolar	enredar
				estalviar	exhumar	extreure	sufocar			

Per a cada una de les paraules que us proposem, escolliu-ne 3 d'entre les que apareixen en el requadre de dalt que expressin una relació d'antonímia.

abrandar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
arrasar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
facilitar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
dilapidar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
inhumar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Consulteu les paraules al DIEC:

[abrandar](#), [arrasar](#), [facilitar](#), [dilapidar](#), [inhumar](#)

[acalar](#), [apagar](#), [bastir](#), [complicar](#), [construir](#), [desenterrar](#), [economitzar](#), [edificar](#), [embolicar](#), [enguardiolar](#), [enredar](#), [estalviar](#), [exhumar](#), [extreure](#), [sufocar](#)

Figura 2. Exercici d'antonímia de grau de dificultat "a".

III Jornada d'Innovació Docent 2006

En el mateix exercici amb grau de dificultat “b”, l'alumne té 4 paraules explícites i 1 paraula oculta de les 5 de referència, i per a cadascuna d'aquestes paraules n'ha de trobar 3 que hi mantinguin una relació d'antonímia d'un total de 15. La dificultat afegida d'aquest exercici respecte a l'anterior, rau en el fet que l'alumne desconeix una de les 5 paraules de referència (veg. figura 3).

274b : antonímia

acalar	apagar	bastir	complicar enredar	construir estalviar	desenterrar exhumar	economitzar extreure	edificar sufocar	embolicar	enguardiolar
Per a cada una de les paraules que us proposem i per a la paraula oculta, escolliu-ne 3 d'entre les que apareixen en el requadre de dalt que expressin una relació d'antonímia.									
abrandar	<input type="text"/>			<input type="text"/>			<input type="text"/>		
arrasar	<input type="text"/>			<input type="text"/>			<input type="text"/>		
facilitar	<input type="text"/>			<input type="text"/>			<input type="text"/>		
dilapidar	<input type="text"/>			<input type="text"/>			<input type="text"/>		
ANTÒNIM	<input type="text"/>			<input type="text"/>			<input type="text"/>		
Consulteu les paraules al DIEC:									
abrandar , arrasar , facilitar , dilapidar									
acalar , apagar , bastir , complicar , construir , desenterrar , economitzar , edificar , embolicar , enguardiolar , enredar , estalviar , exhumar , extreure , sufocar									
<input type="button" value="Verificar"/>									

Figura 3. Exercici d'antonímia de grau de dificultat “b”.

En un exercici amb grau de dificultat “c”, l'alumne torna a tenir les 5 paraules de referència explícites i per a cadascuna d'aquestes paraules n'ha de trobar 3 que hi mantinguin una relació d'antonímia, però aquesta vegada, a més de les 15 paraules que ha de relacionar, en té 3 més de sobrees que no són antònimes de cap de les 5 de referència (veg. figura 4).

275c : antonímia

acalar	alçar	apagar	bastir enredar	complicar escaure	construir estalviar	desenterrar evacuar	economitzar exhumar	edificar extreure	embolicar sufocar	enguardiolar
--------	-------	--------	-------------------	----------------------	------------------------	------------------------	------------------------	----------------------	----------------------	--------------

Per a cada una de les paraules que us proposem, escolliu-ne 3 d'entre les que apareixen en el requadre de dalt que expressin una relació d'antonímia i col·loqueu les 3 que sobrin a la paperera.

abrandar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
arrasar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
facilitar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
dilapidar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
inhumar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
PAPERERA	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Consulteu les paraules al DIEC:

[abrandar](#), [arrasar](#), [facilitar](#), [dilapidar](#), [inhumar](#)

[acalar](#), [alçar](#), [apagar](#), [bastir](#), [complicar](#), [construir](#), [desenterrar](#), [economitzar](#), [edificar](#), [embolicar](#), [enguardiolar](#), [enredar](#), [escaure](#), [estalviar](#), [evacuar](#), [exhumar](#), [extreure](#), [sufocar](#)

Figura 4. Exercici d'antonímia de grau de dificultat "c".

Finalment, en un exercici amb grau de dificultat "d", es combina la dificultat d'un exercici de tipus "b", en què una de les 5 paraules és oculta, amb un exercici de tipus "c", en què a més de les 15 paraules que mantenen una relació d'antonímia amb les 5 de referència, n'hi ha 3 de sobreres que no són antònimes de cap de les anteriors (veg. figura 5).

276d : antonímia

acalar	alarmar	apagar	bastir	complicar	consentir	construir	desconfiar	desenterrar	economitzar	edificar
		embolicar	enguardiolar	enredar	estalviar	exhumar	extreure	sufocar		

Per a cada una de les paraules que us proposem i per a la paraula oculta, escolliu-ne 3 d'entre les que apareixen en el requadre de dalt que expressin una relació d'antonímia i col·loqueu les 3 que sobrin a la paperera.

abrandar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
ANTÒNIM	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
facilitar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
dilapidar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
inhumar	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
PAPERERA	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Consulteu les paraules al DIEC:

[abrandar](#), [facilitar](#), [dilapidar](#), [inhumar](#)

[acalar](#), [alarmar](#), [apagar](#), [bastir](#), [complicar](#), [consentir](#), [construir](#), [desconfiar](#), [desenterrar](#), [economitzar](#), [edificar](#), [embolicar](#), [enguardiolar](#), [enredar](#), [estalviar](#), [exhumar](#), [extreure](#), [sufocar](#)

Verificar

Figura 5. Exercici d'antonímia de grau de dificultat "d".

2.3. Procediment de treball amb LexLICE

Per tal d'accedir a aquests exercicis, cal que l'usuari hagi estat registrat prèviament per mitjà d'un dels dos procediments que es descriuen a continuació:

1) Usuari autoregistrat

L'usuari es registra i accedeix a l'eina mitjançant el nom i la contrasenya amb què s'ha registrat. Aquesta modalitat de treball dóna accés a l'usuari a fer els exercicis de lèxic i el seguiment de la feina (temps que ha esmerçat en fer els exercicis i resultats obtinguts).

2) Usuari registrat per un administrador.

L'usuari és registrat per un administrador (per exemple el professor de l'assignatura) i accedeix a l'eina mitjançant el nom i la contrasenya amb què ha estat registrat. Aquesta modalitat de treball dóna accés a l'usuari a fer només aquells tipus d'exercicis que han estat prèviament seleccionats per l'administrador i al seguiment de la feina (temps que ha esmerçat en fer els exercicis i resultats obtinguts). A més, aquesta modalitat permet a l'administrador fer el seguiment de la feina de l'alumne

En ambdues modalitats, en entrar a l'aplicació una vegada registrat, l'usuari només ha de seleccionar el nombre, el tipus i el grau de dificultat dels exercicis que vol fer en una mateixa sessió de treball i l'eina li proporciona aleatòriament exercicis que compleixen els requisits que ha demanat (veg. figura 6).

Seleccioneu les categories que vulgueu treballar:

1. LÈXIC GENERAL

a. Relacions entre las paraules:

- Sinonímia
- Antonímia
- Sinonímia i Antonímia
- Hiponímia: de la idea a la paraula
- Combinacions: de la paraula a la frase
- Frases o expressions

b. Ús contextualitzat

- Ús de paraules
- Ús d'expressions

El nombre d'exercicis que vulgueu fer:

i el grau de dificultat:

A B C D

(Per tal que hi hagi més varietat, podeu triar un, dos, tres o quatre graus de dificultat simultàniament)

Figura 6. Finestra de selecció del dispensador d'exercicis.

Si bé els exercicis de LexLICE han estat dissenyats específicament per al català, tant el dispensador d'exercicis, com les eines de seguiment de l'alumne aprofiten la mateixa configuració i desenvolupament informàtic de LexCEL, una eina d'incorporació de lèxic espanyol (Alcoba, S. 2005, 2006).

3. RESULTATS I/O CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquesta primera fase del projecte és dissenyar un total de 1216 exercicis seguint els 8 tipus d'exercicis que s'han descrit en l'apartat anterior: 1) Sinonímia, 2) Antonímia, 3) Sinonímia i Antonímia, 4) Híponímia, 5) Combinació de paraules, 6) Sinonímia d'expressions i frases, 7) Ús de paraules en context i 8) Ús d'expressions en context. Per a cadascun d'aquests 8 tipus d'exercicis s'han realitzat 38 exercicis que treballen lèxic diferent, la qual cosa dóna un total de 304 exercicis. Tenint en compte que es treballen 5 paraules "objecte" en cadascun dels exercicis, està previst que l'usuari pugui disposar d'un vocabulari de treball de 1520 paraules convenientment distribuïdes en diferents categories gramaticals (nom, verb i adjectiu), segons les distribucions establertes en els estudis de freqüència (IEC, 1996).

D'aquesta manera, es preveu que el proper 1 d'octubre es podrà posar a disposició de la comunitat educativa els epígrafs referents als exercicis de sinonímia, antonímia, sinonímia i antonímia, i híponímia, per posar a prova el funcionament, la dispensa i el treball amb l'eina, així com per poder avaluar l'efecte enriquidor del cabal lèxic dels usuaris.

4. BIBLIOGRAFIA

Alcoba, S. (2005) "Léxico Culto del Español en Línea por Internet (LexCEL)". I Congreso Internacional Campusred. Docencia e Investigación en la red, Bilbao.

Alcoba, S. (2006) "Léxico y Nuevas Tecnologías. Incorporación on-line de léxico culto español (LexCEL)". *Español actual*, Madrid (en premsa).

Almela, R. *et al.* (2005) *Frecuencias del español. Diccionario y estudios léxicos y morfológicos*, Madrid, Universitas.

Departament de Política Lingüística del Consell d'Europa (2001) *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*. <http://www6.gencat.net/llengcat/publicacions/marc/index.htm>

Franquesa, M. (1998) *Diccionari de sinònims Franquesa*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Institut d'Estudis Catalans (1995) *Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Institut d'Estudis Catalans (1996) *Diccionari de freqüències*. Barcelona.

Institut d'Estudis Catalans (2002) *Gramàtica de la llengua catalana*, <http://www.iecat.net/institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp> (en curs d'elaboració).

Pey, S. (1999) *Diccionari de sinònims, idees afins i antònims*. Barcelona: Teide.